Actieblad

JUNI 1987
97STE JAARGANG, NR. 2

TEGEN DE KWAKZALVERIJ

UITGAVE VAN DE VERENIGING TEGEN DE KWAKZALVERIJ, VERENIGING TOT EVALUATIE VAN ALTERNATIEVE BEHANDELMETHODEN EN TOT BESTRIJDING VAN DE KWAKZALVERIJ

Redacteur: J. Th. Balk, Keverberg 54, 1082 BE Amsterdam *Verschijnt 4 x per jaar*

KEURMERK ZAL GEEN DAM OPWERPEN TEGEN DE ALTERNATIEVE STORMVLOED

Een (radio)-uitzending van de NOS, op Hilversum 5, met betrekking tot de stichting Ombusman, was de eerste keer dat het publiek in kennis werd gebracht met plannen voor een soort keurmerk voor artsen. Voorzitter W.H. Cense van de beroepsorganisatie van artsen, de Koninklijke Nederlandse Maatschappij voor Geneeskunst (KNMG) sprak er over in het programma van de stichting Ombudsman. Daar viel nog meer in te beluisteren, namelijk het optreden van de arts Merkelbach uit Rotterdam als "celtherapeut". De secretaris van de Vereniging tegen de Kwakzalverij, de heer I.A. van de Graaff heeft het standpunt van de vereniging toegelicht.

De uitzending begon met een gesprek van presentator Peereboom met de heer Cense. Deze vertelde van de plannen van de KNMG. Zo'n keurmerk noemde hij handig voor consumenten die uit dat keurmerk kunnen afleiden dat de betrokken arts zijn zaakjes voor elkaar heeft. De plannen, zo vertelde hij verder zijn ontwikkeld tegen de achtergrond van het rapport van de commissie Dekker. En verder: Dat is een uitdaging! De verzekeraars krijgen wanneer die plannen doorgaan een geweldige macht. Daardoor zijn deze zaken, zoals het keurmerk nu in een stroomversnelling gekomen.

Het keurmerk is een kwaliteitsgarantie van de beroepsorganisatie voor de artsen die voldoen aan de eisen van bijscholing, van onderlinge toetsing en het onderhouden van samenwerkingsverbanden. Cense achtte het niet uitgesloten dat artsen uit de beroepsorganisatie verdwijnen. Hij had het over het zelfreinigend vermogen en vond dat dat nu te weinig gebeurt. "Op veel fronten gaan artsen te aardig met elkaar om."

Uit het vervolg van het gesprek, waarin ook de secretaris van de KNMG, Berkesteyn werd betrokken bleek dat er nog meer veranderingen op komst zijn.

Vraag van de presentator: Een bordje aan de deur zou uitkomst bieden?

Berkesteyn vervolgde: Als je een bordje leest met "celtherapie" weet je niet wat dat precies inhoudt. De Vereniging van artsen voor alternatieve geneeswijzen onderhandelt met de KNMG over eisen voor opleiding en kwaliteit. Wie even voor een eendaagse cursus naar Londen vliegt en zich vervolgens als "acupuncturist" vestigt komt niet in aanmerking voor het "keurmerk", zo werd te verstaan gegeven.

Een dure celtherapeut

Let wel — dit was een uitzending van de stichting Ombudsman. En er was een klacht die die stichting voor de microfoon wilde behandelen. Dat betrof een bekend beoefenaar van de celtherapie hier te lande, de Rotterdamse arts Merkelbach.

Zelf bleek hij niet bereid om voor de microfoon van gedachten te wisselen. In plaats daarvan kwam de arts Trossèl telefonisch in de uitzending.

Peereboom: Doet Merkelbach zijn werk altijd goed?

Trossèl: Ja, al kun je geen garantie geven. In Duitsland en Zwitserland zijn 5000 artsen aangesloten die de celtherapie beoefenen.

Peereboom: Uw naam is genoemd door de heer Merkelbach. Waarom komt hij zelf niet?

Antwoord: 't Gaat om de klacht van een patiënt.

Peereboom: 't Gaat om de mondigheid van een patiënt. Kunt U daar niets over mededelen?

Antwoord: Ik kan geen medische informatie geven.

Berkesteyn, secretaris KNMG: Er is contact geweest met de heer Merkelbach, die zich beriep op het beroepsgeheim. Maar het beroepsgeheim is een zaak van de patiënt. Ik ken de casus (het geval) niet. Er kan een open discussie worden gevoerd over die celtherapie.

De betrokken patiënte kwam hierna aan het woord. Zij vertelde dat zij zich al lang vermoeid en zonder energie voelde. Toen las zij in een damestijdschrift een advertentie naar zij meende met een interview met Merkelbach om door acupunctuur ziekten op te laten sporen. "Ik dacht: dat probeer ik". Ze is daarop naar Rotterdam gereisd voor een consult. Ze kreeg een verwijsbriefje voor het maken van röntgenfoto's. Ze kreeg ook twee boekjes voor afslanken door middel van injecties. Merkelbach achtte bloedonderzoek nodig. Het beste was het wanneer dat in Zwitserland zou geschieden, vertelde hij. Maar hij waarschuwde dat dat wel duur zou worden: 350 gulden.

Bloed en foto bleken prima.

En nu heb ik een paardemiddel...

Maar Merkelbach was nog bij lange na niet aan het eind van zijn latijn. Hij had nog iets in petto, een paardemiddel was het wel, zo waarschuwde de celtherapeut. "Maar", aldus de patiënte, "hij was zo positief dat het hielp. Dat garandeerde hij".

Merkelbach deed een injectie. "Ik werd er verschrikkelijk beroerd van. Ik ging bijna tegen de vlakte".

De patiënte sprak als haar mening uit wel met water te zijn ingespoten, maar hoe dan ook – na een week kwam een rekening van 1500 gulden! Omdat er in haar lusteloze toestand in het geheel geen verandering was gekomen was ze niet van plan om te betalen. Op een brief van 23 september vorig jaar reageerde Merkelbach niet, maar op 13 april j.l. kreeg klaagster een aanmaning van de Incasso-unie te Eindhoven om onmiddellijk een rekening van 2600 gulden aan Merkelbach te voldoen.

Op de rekening stond voor 210 gulden aan vitaminepillen en voor het bekijken van de röntgenfoto's rekende Merkelbach 100 gulden.

Of de patiënte ooit was medegedeeld hoeveel de celtherapie zou kosten?

Neen, daar was haar niets van verteld.

De boekjes die ze meegekregen had had ze in de trein weggegooid.

Ruisendaal van de stichting Ombudsman van de NOS constateerde dat er drie brieven zijn geschreven aan Merkelbach maar daar heeft hij nooit op gereageerd. De celtherapie is de patiënte opgedrongen. Merkelbach adverteert: het is zaak voor de inspectie om uit te zoeken in hoeverre Merkelbach daarmee over de schreef gaat.

De secretaris van de Vereniging tegen de Kwakzalverij, de heer I.A. van de Graaf verklaarde: Die celtherapie is een niet aanvaarde therapie. Er is geen wetenschappelijk materiaal waaruit valt af te leiden dat die celtherapie werkt.

In "Auszenseitermethoden in der Medizin" wijst prof. Irmgard Oepen van de Universiteit van Marburg op het gevaar bij cel-injecties van acute shocksymptomen en het optreden van een chronische vorm van polyneuritis. Er zijn drie vormen van celtherapie: "Frischzellen", die binnen de vijftig minuten na het slachten van een schapenfoetus worden geïnjiceerd, het gebruik van ingevroren of van gedroogde cellen. Anders dan Niehans aanvankelijk meende stoot het menselijk lichaam de cellen van dierlijke afkomst af, zodat ze spoedig ten onder gaan, maar, zo menen de aanhangers van de celtherapie tegenwoordig: de eiwitbouwstenen worden opgenomen.

Volgens Tossèl zal Merkelbach geen garantie geven. Tegenover het voorbeeld van de patiënte in kwestie kon hij ook enthousiaste patiënten van Merkelbach naar voren halen. "De resultaten zijn opvallend" — Merkelbach wil zich verschuilen achter de beroepsorganisatie; Berkesteyn van de KNMG vertelde verder dat hij zich onthouden had van advies. "Als je", zo vervolgde hij, "als patiënt naar een arts gaat ga je een overeenkomst aan. De arts moet de patiënt behoorlijk inlichten. Dit soort zaken staat los van het resultaat. In wezen kun je dat niet garanderen. Je kunt alleen garanderen dat je volgens de normen handelt".

Er is een heleboel flauwekul

Van de Graaff: Als een kwakzalver onbevoegd gaat sleutelen houdt hij zich niet aan de geaccepteerde normen. Er is een heleboel flauwekul. Bij de stijgende lijn van de medische wetenschap zou je denken, dat steeds minder mensen zich richten tot onbevoegden. Er kan immers steeds méér. Maar die vermindering blijkt niet het geval te zijn.

Er komt bij de Ombudsstichting ook nog de vraag naar voren waarom de inspectie zo weinig inspecteert. En de vragenstelster in kwestie blijkt nieuwsgierig naar de Vereniging tegen de Kwakzalverij. Deze vragenstelster heeft ook critiek op de handelwijze van de RIAGG. Peter Ruizendaal verwijst haar klacht naar de nationale ombudsman. Maar secretaris Berkesteyn van de KNMG vertelt nog ter aanvulling dat men in samenwerking met de patiëntenverenigingen klachtenbureau's wil instellen. De inspecties kunnen het niet bijbenen. Er zijn 30.000 artsen in Nederland. Kwaliteitseisen moeten ook in de practijk worden gesteld. Artsen moeten beter op elkaar letten; meestal aarzelt men om op een collega critiek uit te oefenen. Toch is het nodig dat men let op het functioneren van collega's.

Van de Graaff: Bij klachten moet men goed formuleren. Daar ontbreekt het nogal eens aan.
Die opmerking bleek ook van toepassing bij de volgende klacht van een mevrouw die injecties had gehad, van de opvolger vitamine B had gekregen en zich toen "beduveld" voelde. Maar 't had wel gehol-

pen. Nu had ze haar vertrouwen in artsen verloren.

Berkesteyn bleek de aard van de moeilijkheid toch wel te hebben begrepen. "Ik ben het eens met de intercollegiale toetsing: dat willen we stimuleren. Er gebeurt al wat op dit terrein, maar nog niet genoeg. De opvolger van de celtherapeut die de bedoelde injecties had toegediend geloofde niet in celtherapie. Hij gaf daarom vitamine B. Hij had dat eens met zijn collega moeten bespreken, dan kun je problemen als het onderhavige voorkomen.

Ze mocht zeggen, wat ze kwijt wilde

Van degenen die ingingen op de uitnodiging om tijdens de uitzending op te bellen maakte ook een mevrouw gebruik die zich afvroeg waarom doktoren zo moesten hakken, trappen en schoppen naar verder uit haar woorden bleek "op alternatieve genezers". Zelf was ze na een "behoorlijk ziekteproces bij zo'n vertrapte homeopaat, een alternatieve genezer opgeknapt. Trappen, schoppen tegen homeopathen, tegen acupuncturisten, ik vind het zo laag. Je zou het uitgillen".

Van de Graaff: Ik denk dat alleen de resultaten tellen. Uit individuele gevallen kun je geen conclusie trekken.

— Wat ik zelf ervaren heb...

Van de Graaff: Je kunt geen bewijs trekken uit wat een patiënt ervaart.

Terwijl de opbelster er telkens iets tussendoor liep legde de heer Van de Graaff geduldig uit dat je om een therapie te beoordelen met groepen moet werken om zo tot een wetenschappelijk verantwoord oordeel te komen over de vraag of een therapie helpt.

— Ik heb paranormale belangstelling, maar we hebben geen eerlijke kans. Artsen verwerpen het van te voren al.

Peereboom, presentator: U heeft gezegd wat U kwijt wilde?

Ja, dat had ze. Telefonerende vrouw áf.

Een ander die opbelde, een trombosepatiënte had gezichtsproblemen als gevolg van een gal- en leveroperatie in '78 "Ze hebben me niks daarover gezegd".

Peter Ruizendaal (NOS): "Als u nu contact met ons opneemt zullen wij het uitzoeken of er iets fout is gegaan. De stichting Ombudsman zal dat nagaan".

Peereboom: Als U zulke verhalen hoort, wat doet U dan?

Berkesteyn: De patiënt moet goed worden ingelicht. Ze zouden meer moeten vragen om de dingen uitgelegd te krijgen.

Berkesteyn gaat ook nog even in op wat die mevrouw van daarnèt zei over het gebrek aan onderzoek naar alternatieve geneeswijzen. Daar is wel degelijk onderzoek naar, stelt hij met nadruk vast.

En nog even teruggrijpend op de kwaliteitsaspecten van de medische zorg: We pogen meer dan ooit te letten op dat kwaliteitsaspect en dan niet alleen wat de medisch-technische kant er van betreft maar ook ten aanzien van zaken als bejegening.

Rest dan nog de vraag: wat stelt een keurmerk voor in het geval van alternatieve verrichtingen? Wat moet het publiek er van denken wanneer als gevolg van het overleg met organisaties van alternatieven "keurmerken" worden uitgegeven aan artsen die een omstreden zaak als celtherapie aan de man, c.q. de vrouw pogen te brengen? En homeopathie? Daar moet men immers wèl in geloven – er is in de twee eeuwen dat homeopathie wordt toegepast immers nog geen snipper papier met een bewijs van de werkzaamheid van homeopathische geneesmiddelen. Bij toekenning van een "keurmerk" aan alternatief opererende artsen zal men er slechts in slagen de verwarring groter te maken, gewicht toe te kennen aan geneesmethoden die zeer omstreden zijn en daardoor het vertrouwen in de medische stand benadelen. Het keurmerk kan een voortreffelijk idee zijn maar het past niet op het alternatieve hoedje

MET DANK AAN RIETJE UIT DE "DRAKEKOP"

Met dank aan Rietje van der Valk, voetreflexologe en magnetiseuse werkzaam bij "De Drakekop" te Amsterdam schreef Pauline Remmers een artikel in het deftige damesblad Nouveau (maandblad voor vrouwen met smaak) van april j.l. Getiteld: voetmassages volgens de reflexzone therapie. Gesierd met een fraaie afbeelding van twee voeten met een plattegrond van het menselijk lichaam. Zo blijken de grote hersenen te corresponderen met de grote teen, de genitaliën beschikken over een connectie met het voorste deel van de hiel, die in het midden weer met de botten in relatie staat. Zo leer je nog eens wat Rietje!

Door het masseren van verschillende punten op de voeten wordt geprobeerd het evenwicht in het lichaam te herstellen, zo wordt verzekerd. De voetreflexzonetherapie of voetreflexologie kan ontspannend én herstellend werken. In het oude China en India van vijfduizend jaar geleden — mag een beetje minder óók, Rietje? — was het werken met drukpunten op de voetzolen al bekend. Maar de Amerikaanse arts W. Fitzgerald wordt beschouwd als de grondlegger van de hedendaagse voetreflexzonetherapie. Een sluitende verklaring of een waterdicht bewijs voor het effect van de therapie ontbreekt nog steeds", zo geeft zegsvrouwe Rietje van de Valk toe. Maar daarom niet getreurd.

Er zijn wel degelijk hypothesen ter verklaring. En daarvoor gaan we weer naar het Verre Oosten, naar redeneringen die er van uitgaan dat er in het lichaam van hoofd naar voeten energiebanen lopen. Via die energiebanen kan de energie gereguleerd en getransporteerd worden, bijvoorbeeld naar organen die iets extra's nodig hebben of ziek zijn. Sancta simplicitas! En een diagnose is bij de voetreflexzonetherapeut ook al in goede handen: hij kan na één onderzoek vaak al constateren wat voor soort klachten iemand heeft en wat daarvan de oorzaak is. Doet een plekje aan de voetzool pijn dan betekent dat dat er in de correspon-

derende (lichaams)zone iets aan de hand is. Massage kan dan de "energie-verdeling" in de zone verbeteren.

DOKTER BOK, DE CELTHERAPEUT IN WINSCHOTEN

In de rubriek "wetenschap" heeft het Algemeen Dagblad ruime aandacht besteed aan een Winschotense arts, die heel duidelijk op de alternatieve toer is gegaan, Siegfried Bok. Hij heeft in eigen beheer een boekje het licht doen zien: *Kanker... noodzaak*? "Provocerend maar verhelderend", aldus het Algemeen Dagblad.

S.W. Bok ziet het verschijnsel ziekte, evenals oorlogen, epidemieën en natuurrampen logische reacties van de natuur om het aantal menselijke wezen binnen de perken te houden. Zo is ook homofilie volgens Bok een natuurlijke reactie om het aantal mensen terug te dringen. In deze gedachtenwereld is de geneeskunde volgens Bok een "onnatuurlijke daad". Desniettemin — de ex-chirurg Bok heeft zich bezig gehouden met de Chinese filosofie en daarvan geleerd wat gezondheid echt inhoudt. Maar al is dan de geneeskunde een "onnatuurlijke daad" — Bok is actief met de celtherapie. Een vrouw die aan postnatale depressie lijdt — wat dat ook moge inhouden! — zou hij eigenlijk moeten voorschrijven om haar placenta op te eten zoals ook dieren doen. Maar dat gaat niet. Maar "ik kan die vrouw ook injecteren met de cellen uit dierlijke placenta's".

De grote teen wordt bij Bok niet vergeten. Niet om te constateren of de patiënt een stage drinker van port is maar om met elektro-acupunctuur de meridiaan van de grote teen te meten. De daarop volgende vraag is: "Slaapt U slecht, want uw lever functioneert niet goed!".

In zijn spreekkamer heeft Bok ook nog een z.g. dermatron. De patiënt moet in een hand een elektrode vasthouden. De arts zet de andere elektrode op een lichaamsmeridiaan. In de stroomkring is een bakje met flesjes met allerlei spullen er in opgenomen. Dat zijn bepaalde geneesmideelen die volgens de Bokse theorie elk hun eigen trilling hebben. De stof die de uitslag van de wijzer van de dermatron op de gunstigste wijze beïnvloedt is de stof die de patiënt voor zijn genezing nodig heeft.

Dat is dus weer wat anders dan de celtherapie, waarover dokter Bok vertelt dat in de bil van de patiënt cellen van ongeboren lammeren worden ingespoten. Die embryonale cellen "bezitten", zo noteerde het Algemeen Dagblad uit de mond van de Winschotense alternatieve arts "nog een enorme vitaliteit. Zij kunnen medewerken om het afval- en recyclingsprobleem van de cellen in het zieke lichaam te verbeteren".

Elders weer in het zelfde artikel van bijna een hele pagina in een zaterdags katern: Het succes van de celtherapie berust op de werking van voedingsenzymen. Deze enzymen zijn in staat een zieke cel gezond te maken door herstel van de energieverdeling in ons lichaam.

Er staat bij dit alles een foto van Siegfried Bok die de huidweerstand meet van "onze wetenschappelijke medewerker". In de tekst nog deze verhelderende zin over het gebruik van dat apparaat, de dermatron: "Dat gebeurt heel nauwkeurig net als bij een leugendetector".

TE VEEL VITAMINES

TNO heeft een boekje het licht doen zien over "Voeding en sport". Het is uitgegeven door de Friese Persboekerij, Drachten-Leeuwarden. Er wordt in vastgesteld dat het gemiddelde Nederlandse menu ook voor beoefenaren van krachtsport voldoende eiwit bevat. Extra toevoeging houdt de kans in op leverkwalen en nierklachten.

En extra vitamines? Ook die hebben sportmensen bij gebruik van het gemiddelde Nederlandse menu niet nodig. Bij een al te grote toediening van vitamine A en D kunnen vergiftigingsverschijnselen optreden en ook een al te ruim gebruik van vitamine C is niet aan te raden. Men kan er nierstenen van krijgen, aldus TNO. Bij het slikken van te veel vitamine B-12 en B-6 treedt het gevaar op van neurologische ziektebeelden, zo wordt de lezer van het boekje voorgehouden. Dat maakt deel uit van een TNO-inforeeks waarin ook een boekje is uitgekomen over Aids en o.a. nog uitgaven over trombose en de atmosfeer binnenshuis zullen verschijnen.

DE SOMNAMBULE

De somnambule Auguste K. moet raden welke kleur het lint heeft dat ter hoogte van haar (geblinddoekte!) hoofd wordt gehouden. (Illustratie uit Auszenseitermethoden in der Medizin)

HET MAGISCH DENKEN IN DE GENEESKUNDE IS EEN ATAVISME

Er is telkens weer reden om zich te verbazen: bij de enorme uitbreiding sedert het midden van deze eeuw van wat we als het medisch arsenaal mogen aanduiden ziet men aan de andere kant een ontzag wekkende groei van het geloof aan alternatieve methoden. Ten dele is dat een verschijnsel van irrationele aard, er kunnen ook psychologische oorzaken zijn — maar het verschijnsel heeft ook historische wortels. Lees er de geschiedenis van de geneeskunde maar op na. Is het alternatieve "circuit" eigenlijk niet een atavisme?

In het voorwoord van het onlangs bij de Wissenschaftliche Buchgesellschaft te Darmstadt verschenen "Aussenseitermethoden in der Medizin" gaan de redacteuren, prof. Irmgard Oepen en prof. Otto Prokop in op het "Terug naar de natuur". Prof. Oepen doceert medisch recht in Marburg, Prokop is verbonden aan de "Charité" van de Humboldt-universiteit te Berlijn.

De roep "Terug naar de natuur" wordt begeleid door bijzondere aandacht te schenken aan de bijverschijnselen van het gebruik van chemisch-therapeutische middelen. De natuurgeneesmiddelen zouden een "andere werking" hebben en velen bekommeren er zich niet om dat de uitwerking van die "natuurgeneesmiddelen" wetenschappelijk niet bewijsbaar is. Men vergeet gauw dat er overal grenzen zijn, overal voor- en nadelen aan verbonden en dat bij alle medische maatregelen voor- en nadelen tegenover elkaar moeten worden afgewogen. In de populaire pers vindt men mogelijkheden te over om in de vorm van artikelen en reportages aandacht te schenken aan wondergenezingen, aan het "terug naar de natuur". Er is niet genoeg tegenstoom gegeven vinden Oepen en Prokop en er zijn zieken die de kansen op genezing door werkzame therapieën hebben laten lopen ten gunste van de "zachte middelen" van de alternatieven. Wie er iets tegen in mocht brengen krijgt gevallen te horen waarin de reguliere artsen hebben gefaald. Gaat men die gevallen echter eens nauwkeurig na dan blijkt vrijwel altijd dat diagnose of ziekteverloop heel anders waren of dat het om een ziekte ging die spontaan is genezen.

Wat is "natuur"?

De internist(en theoloog!) Helmut Piechowiak wijdt een hoofdstuk aan de natuurgenezing. Hij merkt o.a. op dat het natuurbegrip van de natuurgenezers de fundamentele grondslag van de beheersing van de natuur door de natuurwetenschappen mist. Men ziet de natuur als een zinvol handelend subjekt waaraan arts en patiënt hebben te gehoorzamen, zo niet er zich ondergeschikt aan moeten voelen. Het belangrijkste kenmerk van die opvatting is een doelmatigheids leer die voor wat betreft de geneeskunde inhoudt dat de natuur zelf de weg naar de genezing "weet", dat de natuur daartoe slechts aansporingen of correcties van node heeft om deze weg te vinden.

Een dienend afwachten is dan ook voor die genezer nodig, die slechts hulp wil bieden voor de zelfgenezing en de grondregel wil volgen: "medicus curat, natura sanat". Natuur is volgens deze opvatting de regulerende kracht, de normgevende instantie, die zelf haar doel kent en vindt.

Maar, aldus Piechowiak, wanneer men over de "genezende natuur" spreekt moet men niet vergeten dat men met minstens evenveel recht van een gewelddadige natuur kan spreken, een "natura violans", de natuur als oorzaak van het ziek worden, een natuur die men slechts kan verhinderen zijn verwoestend werk te doen met kwaadaardige cellen of invasie van bacteriën of virussen, door machtige onnatuurlijke tegenkrachten en niet door zachte therapieën die de natuur tot andere gedachten moeten zien te brengen.

Wat betekent magisch?

Een boeiende bijdrage schreef Georg Glowatzki, die in Bern hoogleraar was en thans voorzitter is van het Zwitserse Genootschap voor anthropologie. Hij noemde het "Magisch denken in de geneeskunde". Hij citeert drie Amerikaanse cultuuranthropologen over het begrip magie. Tambiah zegt: Magie is een retorische vorm om gevoelens op te wekken die het mogelijk maken voorwerpen en gebeurtenissen een inhoud te geven die niet aanwezig is. Shweder: Magisch denken is de uitdrukking van een algemene afkeer van normale volwassenen om uit hun ervaringen de consekwenties te trekken; daarbij komt de neiging om symboolachtige en betekenisvolle betrekkingen tussen voorwerpen en gebeurtenissen te zoeken. En tenslotte is daar de auteur van o.a. "Sex and repression in savage society", Bronislaw Malinowski met de volgende uitspraak:

> Magie houdt een wensvoorstelling in; het is een irrationeel, symbolisch pogen om oncontroleerbare gebeurtenissen te beïnvloeden.

Gaat men de oorzaken na van het magisch denken dan

komt men aldus Glowatzki terecht bij de phylogenetische grondregel, dat het individu in zijn ontwikkeling de stadia van zijn voorvaderen in het dierenrijk doorloopt en dat iets dergelijks kan worden aangenomen voor de psychische eigenschappen. Is dat het geval dan zou in het jonge kind een magische fase aanwezig zijn, gevolgd door een meer mythische fase terwijl in de volwassenheid de logische fase zou volgen. Maar niet-logische denkcategorieën blijven in het onderbewustzijn bestaan en duiken te gelegener tijd weer op.

In de schilderingen van de grotten van Lascaux in Frankrijk ziet men voorbeelden van magisch denken: een wild paard met pijlen en een val. Het magisch principe van "het gelijke bewerkstelligt het gelijke" ligt aan deze afbeelding ten grondslag. Andere schilderingen in grotten laten een tweede magisch principe zien: een hand die op de jachtbuit wordt gelegd: de hand als deel voor het geheel, pars pro toto.

Irisdiagnose – pars pro toto

De beide principes van het magisch denken vindt Glowatzki terug bij de alternatieve genezers. Neem nu bijvoorbeeld de irisdiagnostiek. Iets dat overigens niet van vandaag of gisteren dateert — men is er al in 1836 mee begonnen. Die wordt geheel geregeerd door het magisch principe van het deel voor het geheel.

De oogheelkundige Schreck heeft over de irisdiagnostiek eens gezegd: zij berust uitsluitend op de oude atavistische neiging tot het occulte en het wonderbaarlijke. Ja, het lijkt op de ongelofelijke bewering van een treinconducteur dat hij uit het verloop van de draden van het bagagenet in de coupé de adressen van brieven in de bagagewagon kan lezen.

Ook bij bijvoorbeeld paragnosten is dat magische "deel voor het geheel" duidelijk herkenbaar. De parapsycholoog Bender is bijvoorbeeld van mening dat voor een paragnostische diagnose het zenden van een foto, lichaamsharen, afgeknipte nagels of gedragen ondergoed van een patiënt voldoende is. Pars pro toto!

Volgens bepaalde parapsychologen is de "radiësthesist" in staat om met een pendel de ei- of kogelvormige aura van het menselijk lichaam te kunnen onderzoeken. Aan de uitslagen van de pendel zou vallen af te lezen wat er met de patiënt aan de hand is dat zijn "weerklank" vindt in een "storing" van de "aura"... De Kirlianfotografie die de "aura" zou vastleggen op een foto is in oorsprong een fototechnisch grapje voor het vastleggen van uitstralingsverschijnselen bij hoogfrequente (elektrische) stromen.

Wat de acupunctuur betreft — die sedert 1683 voor de vierde maal in het westen furore maakt — daarin herkent Glowatzki het magische principe van het gelijke bewerkt het gelijke. Maar ook "het deel voor het geheel" is hier van toepassing. Want behalve de acupunctuur die zich met het gehele lichaam bezighoudt is er ook een z.g. deelacupunctuur, die zich richt op een aantal punten voor geheel uiteenlopende ziekten maar wel gelegen op één lichaamdeel, bijvoorbeeld de *oorschelp*. Het deel voor het geheel! Er is overigens ook al neus, tong, hoofd, hand, voet — ja zelfs een vaginale acupunctuur. In de oor-acupunctuur vindt men zelfs de "signaturenleer" van Paracelsus terug, want de "auriculotherapeut" ziet in de oorschelp een omgekeerd menselijk foetus waarbij de acupunctuurpunten liggen op de betreffende organen...

Kritiek op de homeopathie

Het is zonder meer duidelijk dat een magisch principe ten grondslag ligt aan Hahnemanns homeopathie: Similia similibus curantur — het gelijke wordt door het gelijke genezen. Hahnemann heeft zich ook bezig gehouden met de ziekte veroorzakende magneetkracht. Hij vond voor de Noordpool 307 symptomen, voor de Zuidpool 310. Tegen "magneetsymptomen" diende hij magneetkracht toe. Hij bestreek zijn patiënten met een magneet op de plaats van de symptomen en stelde vast dat een dergelijk gift magneetkracht meer dan tien dagen weerking had.

De homeopathie, aldus prof. Glowatzki, is door en door magisch. Men denke alleen maar aan het schudden van de sterk verdunde vloeistof om er zo energie aan te schenken. Zoveel keer zó, zoveel keer anders.

Het magische principe is ook duidelijk herkenbaar bij de celtherapie Net als bij de acupunctuur wordt de celtherapie toegepast voor een menigte van kwalen — het is bijna een panacee. Ook de tovenarij van medicijnmannen en sjamanen kan voor alles en nog wat worden toegepast: maakt niet uit welke ziekte.

Magie ziet men ook wanneer een magnetiseur langs het lichaam van een patiënt strijkt en dan met rappe gebaren de ziekte "wegwerpt". Er is een menigte van variaties op het thema "magnetiseren" en het dateert niet van vandaag of gisteren. Sommigen specialiseren zich op behandelingen "in de verte". Als voorbeeld noemt Glowatzki de wondergenezer Bruno Gröning in het na-oorlogse Duitsland die onder de toegestroomde schare balletjes zilverpapier verdeelde waarin lichaamszweet of een lichaamshaar van Gröning zat. Die balletjes moest men op de zieke lichaamsdelen neerleggen. Het tovermiddel van de analogie, het gelijke bewerkt het gelijke en het deel voor het geheel wordt duidelijk bij het optreden in een verbluffende veelheid van verschijningsvormen van de magnetiseurs. Gröning trad overigens ook op als gezondbidder en verspreidde een tekst "Ich bin nicht, der Herrgott is alles".

Piet Hein Hoebens over parapsychologie

Bij onze beschouwing over het bijzonder waardevolle boek "Auszenseitermethoden in der Medizin" hebben we ons tot zover vrijwel beperkt tot het hoofdstuk over het magisch denken. Maar er is meer. Zo schreef nu wijlen Piet Hein Hoebens een hoofdstuk "Grenzgebiete der Medizin und die Verantwortung der Parapsychologen". Zoals men zich zal herinneren hield Piet Hein Hoebens die redacteur was van De Telegraaf in oktober 1984 een voordracht voor de leden van onze vereniging. Kort daarna is hij overleden. De voordracht is terug te vinden in het nummer van december 1984 van ons Actieblad.

Irmgard Oepen schrijft o.a. over onconventionele onderzoek- en behandelingsmethoden en over bedriegelijke practijken van moderne wondergenezers; T. Koch behandelt de oud-Chinese geneeskunde en de moderne acupunctuur. A. Gertler en W. Mattig behandelen "het belezen", O. Prokop schrijft over de wichelroede en de aardstralen; uitvoerig is hij ook over de homeopathie. Andere behandelde methoden zijn de ozontherapie en de neuraaltherapie. Een apart hoofdstuk behandelt de jurische aspecten van de kwakzalverij. Maar er wordt ook in waarschuwende zin aandacht geschonken aan allerlei verkoopmethoden van apparatuur, "Unlautere werbe und vertriebsmethoden für Heilgeräte". Bij de "Heilgeräte" waartegen gewaarschuwd wordt is een "Radionic-Diagnose-Computer" die voor 2500 DM in de handel wordt gebracht. Dit Model Marc II komt uit Engeland en maakt veel indruk door de vele schakelaars. De diagnose moet echter "mentaal" geschieden met een pendel boven een druppel bloed, of boven speeksel, een brief, een foto. Een soort strijkpen wordt langs de met het apparaat meegeleverde tabel gevoerd en stilgehouden bij een bepaalde richting van de pendel. Op die manier zou men veertien (verschillende) diagnoses kunnen stellen bij het evenzovele malen gebruik maken van de pendel boven het droppeltje bloed, speeksel, enz. Getallen met de schakelaars vastgesteld moeten uit balletjes melksuiker volautomatisch homeopathische geneesmiddelen produceren. De auteur van dit hoofdstuk, dr. G. Rose, leidde een strafvervolging in tegen de importeur van dit moois, die zich "prof" W.K. noemde.

Rose is gepensioneerd "Regierungsmedizinaldirektor" *en was o.a. werkzaam in Mannheim. Hij had* contacten met dr. Schüppert die sedert 1952 de in 1933 opgeheven "Gesellschaft zur Bekämpfung des Kurpfuschertums (kwakzalverij)" liet herleven als de "Zentrale zur Bekämpfung der Unlauterkeit im Heilgewerbe".

Auszenseitermethoden in der Medizin (306 blz.) is een uitgave van, zoals gemeld, de Wissenschafliche Buchgesellschaft te Darmstadt en kost in Duitsland 69 DM. Als auteursnamen zijn in de titel vermeld Irmgard Oepen en Otto Prokop. ISBN 3-534-01736-6.

DAT RIJST DE PAN UIT: ÉÉN ALTERNATIEVE GENEZER OP 1200 NEDERLANDERS

Hoe groot is het aantal alternatieve genezers in den lande? De inspecteur van de volksgezondheid voor de paramedische beroepen, A. de Wit heeft er een antwoord op. Er zijn er 12.000, waarvan de helft georganiseerd is. Hij gaf dit cijfer op een congres in Apeldoorn, een congres gewijd aan de alternatieve geneeskunde, waarbij vooral ter sprake kwam of er mogelijkheden zijn alternatieve geneeswijzen op te nemen in het ziekenfondspakket.

Twaalfduizend alternatieve genezers... dat wil zeggen één alternatieveling op de 1200 Nederlanders. Inspecteur A. de Wit had voor de congresgangers nog meer cijfers. Een paar jaar geleden werd het aantal contacten van patiënten met alternatieve genezers nog geschat op zeven miljoen. Dat getal zou nu zijn opgelopen tot tien à twaalf miljoen...

De congresgangers kregen overigens ook andere cijfers te horen, daar in Apeldoorn. En wel bij monde van het hoofd van de afdeling somatische gezondheidszorg van de Ziekenfondsraad, drs. E. van der Veen. Volgens Van der Veen zou van de ruim 4000 *beroepsbeoefenaren — hij drukte zich voorzichtig uit!* — die alternatieve hulp verlenen tweederde regulier zijn opgeleid. En wel als arts of als fysiotherapeut. Deze groep neemt 500 van de 700 miljoen "alternatieve omzet" voor zijn rekening. Volgens Van der Veen maakt deze omstandigheid het waarschijnlijk dat de kosten al voor een deel door de ziekenfondsen worden vergoed.

Menige regulier opgeleide fysiotherapeut bezwijkt, zo is ons gebleken, voor de verleiding een extraatje er bij te verdienen door bij gelegenheid op de alternatieve toer te gaan. Zoals de fysiotherapeut die er voor bekend stond zo "goed" te zijn. De publieke opinie zou hem graag een "keurmerk" hebben verleend! Iemand die een verwijzing voor 24 behandelingen voor hem had gekregen omdat hij slecht ter been was kreeg te horen dat hij een bijzondere behandeling kon krijgen. Dat duurde wat langer en moest ook extra worden betaald. En dat wel "handje contantje" — geen soesah met rekeningen uitschrijven en gireren. De extra behandeling waar de geplaagde patiënt graag op *inging bleek uit voetzool-massage te bestaan.* De patiënt kreeg er inderdaad warme voeten van maar de beloofde verbetering van het lopen — dankzij de "tienduizenden" zenuwen die de voetzool rijk is en die in verbinding staan met andere delen van het lichaam! — bleef uit. Integendeel, het ging slechter. Halverwege de behandeling is de patiënt er mee opgehouden.

Er zal worden bekeken, en we keren nu weer even terug naar het behandelde op het Apeldoornse congres, begin mei gehouden, of een onderzoek kan worden opgezet naar het opnemen van alternatieve geneeswijzen in het ziekenfondspakket. Een dergelijk onderzoek zal niet gemakkelijk zijn, waarschuwde de hierboven al genoemde drs. Van der Veen. De ziekenfondsen moeten overeenkomsten kunnen sluiten met organisaties van beroepsbeoefenaren. De hulp moet voorhanden zijn in het hele land.

Wat wordt er nu al vergoed? Geneesmiddelen die "regulier" zijn voorgeschreven en afgeleverd, vormen van manuële therapie door fysiotherapeuten. Circa twintig van de ruim 40 ziekenfondsen vergoeden *bovendien, als onderdeel van de aanvullingsfondsen* bepaalde alternatieve geneeswijzen. Drs. Van der Veen was van mening dat wanneer de plannen van de commissie-Dekker doorgaan alternatieve geneeswijzen worden opgenomen in het aanvullende pakket maar niet in het basispakket.

DE ZEGEN VAN DE ZACHTE KRACHTEN

Zo, dat weten we dan weer als ijverige krantelezer: "De kraker heeft zijn langste tijd gehad". En dan blijkt het, volgens het artikel dat we in het Haarlems Dagblad vonden, te gaan over wat de dikke Van Dale noemt "(schertsend, thans ook in 't algemeen) chiropracticus, osteopaat".

Het bericht komt uit Heemstede en Jan Bongers beschrijft het spookbeeld: "je ligt uitgestrekt op je buik op de behandeltafel bij een therapeut. Hij pakt je bij je bekken, voelt aan je wervels, duwt en trekt een beetje, en dan opeens gebeurt het: met een harde ruk trekt hij je hoofd recht. Je voelt een vlammende pijnscheut door je rug trekken en slaakt een gil. (..) Dit is het werk geweest van de "kraker", die probeert met geweld je gewrichten in de juiste stand te krijgen".

Maar zo blijkt uit het vervolg van het verhaal: chiropractor Van der Kuil doet het anders, Volgens hem wordt de practijk gekenmerkt door subtiele technieken. Een foto laat de patiënt zien, liggend op de behandeltafel, twee jonge mannen staan er bij, in witte jasjes; ook in het wit een glimlachende jongevrouw. Ronald heeft de hand gelegd op de bips van de patiënt, terwijl hij met de rechterhand een instrument hanteert. Dat is blijkbaar een van de instrumenten waarmee "een lichte druk wordt uitgeoefend op wervels waarvan de stand niet in orde is".

Basisfilosofie van chiropractoren is dat het zenuwstelsel optimaal moet functioneren. "Als wervels of schedelbeenderen een verkeerde stand aannemen, kan dat leiden tot ontregeling van het zenuwstelsel". Kennelijk is hier Ronald van de Kuil aan het woord. Als de zenuwimpulsen niet goed kunnen doorstromen naar de organen wordt de kiem gelegd voor "allerlei ziektes". Maar: een verkeerde wervelstand is niet het enige wat het zenuwstelsel danig in de war kan sturen. Ook spanningen, slechte leefgewoonte of emotionele gebeurtenissen kunnen dat gevolg hebben.

En dan komt het: Met een speciaal instrument wordt in dit geval op vitale zenuwpunten gedrukt, waardoor de blokkades verdwijnen en alles binnen het zenuwstelsel weer door kan stromen. Ach — was het maar zo eenvoudig!

Nederland, zo lezen we verder in het bericht van Jan Bongers uit Heemstede, telt op dit moment 36 mensen die zich officieel chiropractor mogen noemen. *Officieel* — nou ja. Zij worden erkend door de Nederlandse Chiropractoren Associatie. Zij hebben de zesjarige opleiding (in Amerika of in Engeland) voltooid met een diploma dat gelijk staat aan "medicijnen".

Er zijn natuurlijk wel beunhazen. Iedereen kan een bordje in de tuin zetten met chiropractor. Het is overigens druk daar aan de Herenweg te Heemstede waar vier chiropractoren, vier fysiotherapeuten en twee medische secretaresssen dagwerk hebben. De wachtkamer zit vaak tot 's avonds vol.

De eerste chiropractor begon in 1969 in Nederland, verklaarde zegsman Van der Kuil nog.

WALGELIJK CONTRACT

Misbruik maken van de wanhoop van doodzieke mensen — het is een walgingwekkend bedrijf. In Medisch Contact signaleerde onlangs onder het hoofdje "profiteurs van ellende" de inspecteur in algemene dienst voor de Infectieziekten, dr. H. Bijkerk een treffend geval. Het ging over advertenties waarin patiënten met AIDS worden uitgenodigd deel te nemen aan een onderzoek — listig ingekleed: "onderzoek"... — met een natuurlijke kruidendrank tegen immuniteitszwakte.

Het is uiteraard helemaal niet duidelijk of een dergelijke drank inderdaad enige invloed kan uitoefenen op het ziekteproces maar de patiënten die aan het "onderzoek" willen deelnemen moeten een contract ondertekenen dat er niet om liegt.

Het contract geldt voor een kuurperiode van een jaar die de patiënt niet voortijdig mag beeindigen of onderbreken. Volgens artikel 2 moet de gecontracteerde alle medewerking verlenen voor het openbaar maken van onderzoekgegevens en al zijn behandelende artsen van hun beroepsgeheim ter zake ontslaan. Gedurende de kuur moet de patiënt eveneens medewerken aan reclame, vraaggesprekken met de media, het poseren voor fotomateriaal etc.etc. Er is ook een artikel in het contract over de aansprakelijkheid.

DE AURA TE LIJF

In het boek *Aurologie* van J. Veeŕman worden aan de lopende band homeopathische recepten gegeven voor het vervaardigen van z.g. auramiddelen. Zo blijkt dat in de schakeltinctuur voor auramiddel 8 zeven kruiden worden verwerkt. "Men neme" 20 gram van de volgende zeven gedroogde kruiden: knoopkruid, knoflook, paarse dovenetel, kruisdistel, populier, brandnetel en slangekruid. Het mengsel moet afgedekt met een helderrood stuk papier een nacht bij *volle maan* buiten liggen. Het mengsel wordt de volgende dag overgoten met een liter rode wijn en een liter jonge jenever. En dan maar schudden! Zo werkt het immers eerst goed in de homeopathie!

Interessanter is echter de basistinctuur voor auramiddel 8, die eveneens omstandig door Veerman uit de doeken wordt gedaan. Dat begint aldus: Neem van zeven gezonde mannen een zaadmassa en vang dit op in een porseleinen schaal, waarin zich 100 gram melksuiker, drie gram bicarbonaat natricus en een gram citroenzuur bevindt. Dat moet men een uur laten staan om daarna 27 verwrijvingen van het aldus behandelde mannenzaad te maken. Er komt nog gedistilleerd water en weer wat alcohol bij plus liefst zeventig verwrijvingen en dan nog eens een kleinigheid voordat de vervaardiger van dit fraaie mengsel aan 70 horizontale en 70 verticale slagen kan beginnen.